

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายมาก ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) และ 15(2) สถาบันศึกษาปอเนาะ ศูนย์ฝึกอบรมจริยธรรมและศาสนาอิสลาม (ตาดีกา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักศาสนศึกษา สำนักเรียนและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548: คำนำ)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหนึ่งในสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีพัฒนาการที่ยาวนานมาพร้อมๆ กับการก่อตั้งชุมชนของมุสลิม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษา จึงเป็นผลให้เกิดสถาบันการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ของชุมชนมุสลิมขึ้น (Reemtohsun, 2000: 17) โดยโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเดิมมีการจัดการศึกษาในรูปแบบ “ปอเนาะ” แต่ด้วยนโยบายของรัฐที่มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และเพื่อสร้างความมั่นคงในพื้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน ในขณะที่ปอเนาะบางแห่งก็ยังคงรูปแบบการจัดการเช่นเดิม และปัจจุบันรัฐบาลอนุญาตให้จดทะเบียนเป็นสถานศึกษาในรูปแบบพิเศษอีกหนึ่งรูปแบบ โดยใช้ชื่อว่า “สถานศึกษาปอเนาะ” (เดลินิวส์, 2549)

ปอเนาะเป็นต้นกำเนิดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่คนในชุมชนมุสลิมมาตั้งแต่อดีต ซึ่งคำว่า “ปอเนาะ” เป็นคำที่มาจากภาษาอาหรับว่า “ฟุนดูค” ซึ่งแปลว่าโรงแรมหรือที่พัก (hotel) แต่ในภาษามลายูนั้นคำว่า “ปอเนาะ” หรือ “ปอนด็อก” ถูกนำมาใช้ในความหมายว่ากระท่อม (Madmarn, 2000: 59) สำหรับมุสลิมในประเทศไทยและมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไปแล้วนั้น คำว่า “ปอเนาะ” หมายถึงสถาบันการศึกษารูปแบบดั้งเดิม Webster (1953: 981) ได้ให้ความหมายของปอเนาะไว้ว่า คำว่า Fonduk, fondouk, fondok, funduck เป็นคำที่มาจากคำภาษาอาหรับว่า “funduq” ซึ่งคำดั้งเดิมมาจากภาษากรีกว่า

“Pandokos” หมายถึง การได้รับทุกสิ่งทุกอย่างหรือใช้ในความหมายว่าโรงแรม สำหรับในแอฟริกาเหนือคำดังกล่าวจะหมายถึง การทำธุรกิจหรือก่อตั้งสินค้า และนอกจากนั้นก็ยังใช้ในความหมายว่าโรงแรมเช่นกัน

จากการศึกษาพัฒนาการของระบบการศึกษาอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้ทราบว่า ระบบการศึกษาอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มต้นพร้อมกับการเข้ามาของศาสนาอิสลามสู่ภูมิภาคนี้ (Hashim, 1996: 18) ในระยะเริ่มแรก สถานศึกษาอิสลามคือบ้านของโต๊ะครูและมัศยิด ทำการสอนอัลกุรอานและวิชาพื้นฐานต่างๆ เช่น การละหมาด หลักศาสนาบัญญัติต่างๆ ในรูปแบบของการนั่งล้อมรอบโต๊ะครูเพื่อฟังการบรรยาย ต่อมาการศึกษาในลักษณะนี้เริ่มเป็นประเพณีนิยมที่ผู้ปกครองจะส่งบุตรหลานไปเล่าเรียน มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น ทำให้บ้านของโต๊ะครูไม่สามารถรองรับนักเรียนจำนวนมากได้ จึงจำเป็นต้องใช้สถานที่ที่มีความกว้างขวางกว่าเดิม (Hashim, 1996: 19)

มุฮัมมัด หลุย อาลี (อ้างถึงใน ยามีละห์ โต๊ะแม, 2546 :22) กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของปอเนาะว่า การเรียนการสอนในรูปแบบปอเนาะได้เริ่มที่ปัตตานีก่อนในเคดาห์และกลันตัน ทั้งนี้ทราบมาจากหลักฐานของอาจารย์สอนศาสนาที่มีชื่อเสียง เช่น เชคดาอูด บิน अबดุลลอฮ์ อัล-พะฎอนี และเชคมุฮัมมัดเซน อัล-พะฎอนี ซึ่งได้เขียนตำราวิชาศาสนาและเป็นผู้ริเริ่มแปลตำราศาสนาเป็นภาษามลายูอักษรยาวี

สำหรับปัตตานีในอดีต¹ ซึ่งมีอาณาบริเวณครอบคลุม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยในปัจจุบัน ไม่ได้เป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลามสำหรับมุสลิมในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ซึ่งดึงดูดมุสลิมในประเทศใกล้เคียง เช่น กัมพูชา มาเลเซีย และอินโดนีเซียให้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนเช่นเดียวกัน (Madmam, 2002: 123) ปัตตานีในสมัยนั้นเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่มีชื่อเสียงโด่งดังแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนกระทั่งได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็น “กระจกเงาแห่งมักกะฮ์” (the Mirror of Mecca) (Mohd Zamberi A. Malek, 1994: 95 อ้างถึงใน Reemtohsun, 2000: 18) และความมีชื่อเสียงของการจัดการศึกษาในรูปแบบปอเนาะของปัตตานีมีอยู่ตลอดมา ถึงแม้จะอยู่ภายใต้การปกครองของไทย และด้วยความโดดเด่นด้านการศึกษาของปัตตานีในอดีตจึงทำให้ที่นี่เป็นแหล่งผลิตอุละมาห์ (นักปราชญ์) สำหรับภูมิภาคนี้ด้วย อุละมาห์กลุ่มนี้ได้กลายเป็นผู้สอน ผู้ผลิตตำรา และผู้แปลตำราจากภาษาอาหรับเป็นภาษามลายู อุละมาห์คนสำคัญๆ ซึ่งเคยสอนในปอเนาะต่าง ๆ ในปัตตานี เช่น เชคดาอูด บิน अबดุลลอฮ์ อัล-พะฎอนี

¹ ปัตตานีในอดีต มีชื่อเรียกว่า ปตานี

เชควันอะห์มัด บิน มุศฎาะฟา อัลพะฎอนีย์, เชคซัยนัลอาบีดีน อัลพะฎอนีย์ และซัยคัมุห์มัด ซัยน อัลพะฎอนีย์ ทั้งนี้ ตำราต่างๆ ที่ถูกเขียนขึ้นมีการตีพิมพ์ทั้งในปัตตานีเอง หรือมีการตีพิมพ์จากนครมักกะฮ์ และรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรมลายูและอินโดนีเซีย (Hamid, 1997: 208) ตำราดังกล่าวกลายเป็นตำราที่ใช้สอนในปอเนาะต่างๆ ในปัตตานีและในคาบสมุทรมลายูโดยทั่วไป ตำราที่กล่าวถึงนี้เป็นตำราที่รู้จักกันในโลกมลายูที่เรียกว่า *กิตาบยาวิ* หรือ *กิตาบฎูนิง* นั่นเอง

อิมรอน มะลูลีม (2538 : 37) ได้อธิบายถึงลักษณะของปอเนาะไว้ว่า ปอเนาะจะประกอบด้วยกระท่อมจำนวนหนึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยของนักเรียน ซึ่งจะพักอยู่ที่นั่นเป็นเวลานาน ปอเนาะส่วนใหญ่อยู่ในชนบท ที่ดินที่ใช้ปลูกกระท่อมเป็นของครูหรืออาจเป็นที่ดินที่คนบริจาค โดยนักเรียนไม่ต้องเสียค่าเช่า อาคารที่ครูใช้สอนเรียกว่า “บาลัยเซาะฮ์” หรือ “บาลัย” มักจะอยู่ติดกับบ้านของครู ตัวครูเรียกว่า “โต๊ะครู” ทำการสอนโดยไม่รับเงินเดือน จึงต้องทำงานอย่างอื่นด้วย เช่น ทำนา ทำไร่ หรืออาชีพอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นเหมือนบิดากับบุตร นักเรียนส่วนใหญ่ที่มาศึกษาอายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งมีทั้งโสดและแต่งงานแล้ว

วินิจ สังขรัตน์ (2544 : 44-45) ได้นำเสนอเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในปอเนาะไว้ว่า ปอเนาะในอดีตมีวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสืบทอดคำสอนของศาสนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มุสลิมทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบ การจัดการศึกษาในปอเนาะไม่มีหลักสูตรที่แน่นอน ไม่มีตารางเรียนและกำหนดเวลาสอนที่แน่นอน ไม่มีการวัดผลการศึกษาที่เป็นระบบ ไม่มีชั้นเรียน อุปกรณ์ที่ใช้สอนมีเพียงหนังสือเรียนซึ่งเป็นภาษามลายูหรือภาษาอาหรับ สำหรับที่มาของหนังสือเรียนมีการจัดพิมพ์ทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนสามารถจะจัดหาและซื้อได้สะดวก การถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของโต๊ะครูเพียงคนเดียว บางแห่งถ้ามีนักเรียนมาก มีปัญหาเรื่องผู้สอน โต๊ะครูจะแก้ปัญหาด้วยวิธีการให้นักเรียนรุ่นพี่หรือผู้มีอาวุโสกว่า ซึ่งโต๊ะครูไว้วางใจเป็นผู้สอนรุ่นน้องในบางวิชา เช่น วิชาอัลกุรอาน เป็นต้น สภาพการสอนโดยทั่วไปจะเป็นในรูปที่โต๊ะครูว่างเมื่อใดก็สอนเมื่อนั้น ระยะเวลาการศึกษาอบรมในปอเนาะไม่มีกำหนดที่แน่นอน บางปอเนาะต้องใช้เวลาถึง 10 ปี หรือมากกว่านั้น นักเรียนในปอเนาะส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่พ้นเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาแล้ว มีทั้งเพศชายและหญิง ไม่จำกัดอายุ มีทั้งที่เป็นโสดและมีครอบครัวแล้ว เนื้อหาวิชาที่ใช้สอนในปอเนาะ เป็นวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียว ในอดีตการสอนวิชาศาสนา ผู้สอนหรือโต๊ะครูมักจะตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนที่จะสำเร็จนั้นจะต้องเป็นเลิศในทางวิชาศาสนา เพื่อสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ด้วย สุรินทร์ พิศสุวรรณ (Surin Pitsuwan, 1985: 185) กล่าวถึงวิชาที่สอนในปอเนาะว่า ประกอบด้วยวิชาอัลกุรอาน ตัฟซีร ฟิกฮ์

อุศุล-ฟิกห์ หะดีษ นาฮฺและซอรอฟ เตายีต ตะเซาฎุฟ ประวัติศาสตร์ กาลาม อัคลาก บะลาเฆาะฮ์ และฟารออะ

มูลเหตุของความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของประชาชนในปัตตานี ซึ่งมีผลต่อเนื่องไป ยังปอเนาะในฐานะสถานศึกษาสำคัญของชุมชนด้วย เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2441 สืบเนื่องจากรัฐมี นโยบายให้ประชาชนชาวไทยสามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงให้กับ ประเทศ จึงมีการขยายการศึกษาสู่หัวเมืองต่างๆ แต่การดำเนินการจัดการศึกษาดังกล่าวไม่ ประสบความสำเร็จในมณฑลปัตตานี เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ซึ่งมีการจัด การศึกษาอยู่ก่อนแล้ว ทั้งจากปอเนาะ มัสยิด หรือตามบ้านผู้รู้ต่างๆ ในขณะที่การจัดการศึกษาตาม แนวทางของรัฐ ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดทั้งสิ้น และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก็เป็นพระสงฆ์ ในพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกไม่ดีต่อการจัดการศึกษาของทางราชการ (วินิจ สังข รัตน์, 2544: 61) ทำให้สถานศึกษาที่รัฐสร้างขึ้นมีนักเรียนจำนวนไม่มากนัก และได้ล้มเลิกในเวลา ต่อ ซึ่งผู้รับผิดชอบได้รายงานถึงความล้มเหลวดังกล่าวว่า สืบเนื่องจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคน เชื้อสายมลายู และจีน จึงไม่ค่อยสนใจเรียนในโรงเรียนของรัฐ (นพดล โรจนอุดมศาสตร์, 2523: 34) ดังนั้นในปี พ.ศ. 2453 รัฐจึงสนับสนุนให้จัดการสอนภาษาไทยในโรงเรียนมลายู ซึ่งมีการสอน ตามสุเหร่าต่างๆ และรวมถึงปอเนาะด้วย ซึ่งปกติใช้ภาษามลายูในการสอน โดยทางรัฐบาลส่งครู ไปสอน แต่เนื่องจากครูที่ไปสอนนั้นเป็นคนที่นับถือศาสนาพุทธ เพราะคนมุสลิมที่เรียนหนังสือ พอที่จะสามารถเป็นครูได้นั้นคงจะยังไม่มี จึงสร้างความไม่พอใจให้กับผู้ปกครองของนักเรียน ทำ ให้นโยบายดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จในที่สุด โดยในปี พ.ศ. 2455 มีโรงเรียนมลายูตามสุเหร่า ที่จัดสอนภาษาไทยเพียง 3 แห่ง เท่านั้น คือ โรงเรียนอำเภอดำโต๊ะโมะ โรงเรียนอำเภอยะรัง และ โรงเรียนบางนรา(นพดล โรจนอุดมศาสตร์, 2523: 43)

ในปี พ.ศ. 2461 ได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้น เพื่อใช้ควบคุมดูแล โรงเรียนราษฎร์ทั่วพระราชอาณาจักร เพราะเดิมโรงเรียนบุคคลหรือโรงเรียนเคลยศักดิ์ เช่น โรงเรียนจีน โรงเรียนฝรั่ง มีการดำเนินการสอนที่เป็นอิสระ อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของรัฐ ซึ่ง อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติได้ จึงตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น แต่ เมื่อพิจารณาสภาพของปอเนาะตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 พบว่า เป็น โรงเรียนที่ตั้งผิดตามพระราชบัญญัติ แต่เนื่องจากปอเนาะมีเป็นจำนวนมากจึงมีการผ่อนผันการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 สำหรับปอเนาะ โรงเรียนสุเหร่า หรือ โรงเรียนตามบ้านต่างๆ ในมณฑลปัตตานี เพื่อมิให้ราษฎรเดือนร้อนและเกิดความยุ่งยากทางการ ปกครอง ปลายปี พ.ศ. 2472 เกิดความเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาอิสลามในปัตตานี คือ

เกิดการสอนอิสลามในรูปแบบของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามแทนการเปิดปอเนาะ ซึ่งเป็นแนวคิดของหะยีสุหลง อับดุลกอเดร์ โดยโรงเรียนดังกล่าวเดิมที่จะใช้ชื่อโรงเรียนว่า “พระยาพิพิธเสนา มาตย์ เจ้าเมืองยะหริ่ง ปัตตานี ฮ.ศ.1350” แต่เนื่องจากมีปัญหาบางประการ จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “มัตราเซาะห์ อัลมูอารีฟ อัลวาฏอญียะฮ์ปัตตานี” ซึ่งก่อสร้างเสร็จและเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2476 (วินิจ สังขรัตน์, 2544: 100-102)

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ขึ้น จะพบว่าปอเนาะเข้าข่ายตามมาตรา 20(3) แต่ในพจนานุกรมแล้วยังไม่ถูกควบคุมโดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะมีทางออกให้ว่า โรงเรียนการศึกษาพิเศษนี้ รัฐมนตรีเห็นสมควรจะผ่อนผันไม่ให้อำนาจปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ (วินิจ สังขรัตน์, 2544: 419)

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญของปอเนาะที่นำไปสู่การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน เริ่มจากในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2501 ซึ่งได้กำหนดโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค กระทรวงศึกษาธิการได้รวมจังหวัดที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของประชาชนและปัญหาการศึกษาคล้ายคลึงเข้าด้วยกัน โดยแบ่งภาคการศึกษาออกเป็น 12 ภาค และจากการแบ่งภาคการศึกษานี้ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน ภาษา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกัน และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ได้จัดให้เป็นภาคการศึกษาเดียวกัน คือ ภาคการศึกษา 2 และมีการจัดตั้งคณบดีมหาวิทยาลัย ภาคการศึกษา 2 ขึ้นที่จังหวัดยะลา และกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504 เพื่อการจดทะเบียนปอเนาะ

ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ. 2508-2511 ทางราชการมีโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เพื่อเป็นการจูงใจให้ปอเนาะอื่นๆ ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามด้วย เพื่อพัฒนาการศึกษาของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในปอเนาะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเพิ่มกำลังคนที่มีความรู้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการปกครอง และเพื่อแสดงเจตนาดีของรัฐบาลในการที่จะช่วยจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและสร้างความเข้าใจอันดีงามระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะได้รับการพิจารณาผ่อนผันในเรื่องของการเป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ ครูและอื่นๆ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์และระเบียบ

ต่างๆ ที่กำหนดไว้ และจะได้รับการช่วยเหลือทางวิชาการ และความช่วยเหลือในด้านการเงิน และในระหว่างการดำเนินการจดทะเบียนและปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม นั้น ในปี พ.ศ. 2509 รัฐบาลได้มีมติเห็นชอบกับข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ให้ดำเนินการดังนี้ คือ

1) ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ ถ้ามีผู้ใดฝ่าฝืนให้จังหวัดดำเนินคดีฐานฝ่าฝืนพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ในกรณีหากมีผู้ประสงค์จะขอดำเนินการสอนศาสนา ในทำนองปอเนาะ ก็ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยไม่มีการผ่อนผันในเรื่องคุณสมบัติผู้เป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู

2) ปอเนาะที่ตั้งอยู่ก่อนและยังมิได้จดทะเบียน ให้จังหวัดแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับผิดชอบได้มาจดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2509 เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ห้ามมิให้รับจดทะเบียนปอเนาะโดยเด็ดขาด

ปอเนาะที่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะอยู่ในความควบคุมของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายที่ใช้บังคับและควบคุมโรงเรียนราษฎร์ คือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ และโอนงานของกองโรงเรียนราษฎร์ไปเป็นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และในปี พ.ศ. 2518 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 อีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2518 ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าว ทำให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ โรงเรียนที่สอนเฉพาะวิชาศาสนาอย่างเดียว โรงเรียนที่สอนวิทยาศาสตร์และวิชาสามัญหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 และโรงเรียนที่สอนศาสนาและสอนวิชาสามัญหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ระดับประถมปลาย (ป.5-7) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (วินิจ สังขรัตน์, 2544: 231-233)

ในปี พ.ศ. 2525 จึงได้เปลี่ยนชื่อ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์เป็น พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในปี พ.ศ. 2526 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2538 :85)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดเป็นโรงเรียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (เดลินิวส์, 2549)

1) โรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15(1) เป็นโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (1) แบ่งย่อยได้อีก 2 ลักษณะ คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทบริหารโดยสมาคมหรือมูลนิธิ ซึ่งเป็นองค์บุคคลนิติบุคคล ทางราชการอุดหนุนงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายรายหัว 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งโรงเรียนลักษณะดังกล่าว ทางราชการจะถอนข้าราชการครูที่ไปช่วยสอนวิชาสามัญ ออก เนื่องจากได้รับการอุดหนุนไปจ้างครูโดยเฉพาะแล้ว หากโรงเรียนมีความจำเป็นต้องมีข้าราชการครูที่ทางราชการส่งไปช่วยสอน จะต้องคืนเงินจำนวนเท่ากับวุฒิกการศึกษาขั้นต้นของข้าราชการคนดังกล่าวให้แก่ทางราชการ และลักษณะที่ 2 คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทบุคคลเป็นผู้รับใบอนุญาต ซึ่งทางราชการจะอุดหนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายรายหัว เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนสามัญทั่วไป แต่ทางราชการจะส่งข้าราชการครูส่วนหนึ่งสอนวิชาสามัญปฏิบัติการสอนร่วมกับครูที่โรงเรียนจ้างสอน

2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามมาตรา 15(2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ซึ่งส่วนหนึ่งจัดการเรียนการสอนทางอิสลามศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และอีกส่วนหนึ่งจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการควบคู่ไปด้วย แต่สภาพความพร้อมทั้งบุคลากรและระบบการจัดการเรียนรู้ยังไม่เข้าเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่จะยกกระดบัสู่การเป็นโรงเรียนตามมาตรา 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525

ถึงแม้ว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันจะมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างจากปอเนาะในอดีต แต่สถาบันการศึกษานี้ยังคงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่แห่งนี้ และผู้ประกอบการนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนประเภทนี้เนื่องจากได้เรียนรู้ทั้งทางด้านศาสนาและสามัญ (สะการิยา แวโซะ, 2550) ถึงแม้ว่าจากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2549 อ้างถึงใน นิเลาะ แวอุเซ็ง และคณะ. 2550: 2) จะพบว่า คุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังไม่เป็นที่น่าพอใจ สืบเนื่องจากปัญหาด้านการบริหารจัดการโรงเรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยพบว่า ในส่วนของการบริหารจัดการโรงเรียนนั้น ผู้บริหารขาดทักษะในการเป็นนักบริหาร ไม่มีระบบข้อมูล งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดความพร้อมด้านสภาพแวดล้อม สถานที่และที่สำคัญขาดองค์กรในการบริหารระบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในส่วนของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรขาดความเชื่อมโยงและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การจัดการการเรียนการสอนยังไม่สามารถบูรณาการระหว่างหลักสูตรศาสนาและ

หลักสูตรสามัญ สำหรับการจัดการเรียนการสอนพบว่า ครูขาดความรู้ใหม่ๆ และขาดทักษะกระบวนการสอน สื่อการเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องเรียนไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน และผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2541 อ้างถึงใน นิเลาะ แวอุเซ็ง และคณะ, 2550: 2) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ความพร้อมของห้องประกอบต่างๆ ความพอเพียงของอุปกรณ์การเรียนการสอน สภาพและภาระหน้าที่ของครู อัตราส่วนของครูต่อนักเรียน จำนวนนักเรียนต่อห้อง การสอนไม่ตรงตามสาขาวิชา การได้รับเงินเดือนไม่ตรงตามวุฒิของครูบางส่วน และการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน

นิเลาะ แวอุเซ็ง และคณะ (2550: 189-200) ได้นำเสนอภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภท 15(1) ที่ได้รับทุนอุดหนุนร้อยละ 60 ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ยึดตามหลักปรัชญาการศึกษาในอิสลาม ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปจากการประชุมการศึกษามุสลิมโลกครั้งที่ 1 (First World Conference on Muslim Education) ยิ่งไปกว่านั้น ยังมุ่งเน้นสร้างนักเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางศาสนาหรือสามัญ ถือว่าเป็นเป้าหมายหลักประการหนึ่งของการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลามที่สอนให้การใช้ชีวิตโดยยึดทั้งโลกนี้และโลกหน้า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงใช้ระบบการจัดการศึกษาแบบทวิระบบ คือจัดแบ่งการศึกษาออกเป็นสองภาคที่แยกจากกัน แต่ในความจริงระบบการศึกษาในอิสลามไม่มีการแยกจากกัน อิสลามถือว่าความรู้ทุกอย่างที่มีอยู่มาจากพระเจ้า ดังนั้นไม่ว่าจะศึกษาความรู้แขนงใดก็แล้วแต่ หากไม่นำพาไปสู่การขัดแย้งกับหลักการและบทบัญญัติของอิสลามแล้ว ก็ให้ถือว่า ความรู้เหล่านั้นเป็นความรู้ที่มีที่มาจากแหล่งเดียวกัน ดังนั้นความพยายามที่จะนำเอาวิธีการที่เรียกว่า บูรณาการการศึกษามาใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงเป็นความพยายามที่จะนำระบบการศึกษาที่เป็นอยู่สู่ความเป็นระบบการจัดการศึกษาอิสลามอย่างแท้จริง และเมื่อพิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า คะแนนการทดสอบระดับชาติ (NT) เฉลี่ยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เท่ากับ 34.02 และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เท่ากับ 43.40 ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยวัดจากระดับคะแนน NT อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (2549: 25) ที่ระบุว่า ในปี 2545 ประชากรอายุ 20-29 ปี ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการศึกษาสามัญโดยเฉลี่ยรวม 8.3 ปี ขณะที่ในจังหวัด

อื่นๆ ในภาคใต้ได้รับ 9.5 ปี ในภาคอื่นๆ ได้รับ 9 ปี ประชากรในวัยเรียนของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้เพียงร้อยละ 2 ในด้านคุณภาพการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบทั่วไปประเทศโดยกระทรวงศึกษาธิการพบว่า นักเรียนจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้คะแนนต่ำกว่านักเรียนในภาคอื่นๆ ในทุกวิชา ยกเว้นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นผลจากการที่เด็กจะต้องเรียนทั้งวิชาสามัญและศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนศาสนาที่เข้มข้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่นำเสนอไปข้างต้น นั้น สามารถประมวลสาเหตุสำคัญสำหรับของปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

1) การขาดการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การบูรณาการเนื้อหาการจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวคิดการจัดการศึกษาในอิสลาม อมรวิซซ์ นาคทรพรพ และคณะ (2550: 2) ภาพรวมปัญหาการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่ามีปัญหาร่วมกันอยู่หลายประการ โดยเฉพาะในเรื่องหลักสูตรและคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากหลักสูตรที่ใช้อยู่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน การจัดหลักสูตรสายสามัญและอิสลามยังขาดการบูรณาการหลักสูตรเข้าด้วยกันอย่างดีพอ ยังไม่เป็นที่พอใจของชุมชน เช่นเดียวกับความเห็นของอิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต (2551: 161) ที่ระบุว่า การบูรณาการการจัดการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถให้ผลได้เป็นที่น่าพอใจ เพราะเป็นการบูรณาการที่ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภาคีพรรณน ตังตรงไพโรจน์และคณะ (2549: 111) ที่ระบุว่า ปัญหาในการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามคือการบูรณาการที่ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ การบูรณาการปัจจุบันเป็นการบูรณาการสาระวิชาเท่านั้น ไม่ใช่การบูรณาการหลักสูตร เป็นเพียงการนำวิชาของแต่ละกลุ่มวิชามารวมกันโดยการแบ่งสรรเวลาของการเรียนวิชาศาสนากับวิชาสามัญ ซึ่งทำให้การสอนในแต่ละวิชาที่มีคุณภาพลดน้อยลง เพราะต้องแบ่งเวลาให้กับการสอนในวิชาอื่นๆ ด้วย และจากการศึกษาของจาร์วัจน์ สองเมืองและคณะ (2552: 91-92) พบว่า ครูให้ความสำคัญต่อการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น แต่การดำเนินการให้เกิดการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนยังเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังทำได้ในขอบเขตที่จำกัด โดยมีสาเหตุจากความรู้ความเข้าใจของครู ครูที่สอนในวิชาสามัญก็มีขอบเขตจำกัดในการนำองค์ความรู้ทางศาสนามาเสนอในชั้นเรียน ในขณะที่เดียวกันครูสอนวิชาศาสนาก็มีขอบเขตจำกัดในการนำความรู้ทางสามัญมาเสนอในชั้นเรียน

2) ปัญหาด้านทักษะความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่จำเป็นต้องจัดเวลาในการสอนในแต่ละวิชาน้อยกว่าในโรงเรียนทั่วไป เนื่องจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ 2 หลักสูตรควบคู่กันคือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนมากกว่าโรงเรียนทั่วไป (มูฮัมหมัดรุษานี บากาและ อิบราฮีม ณรงค์ รักษาเขต, 2552: 7-8) โรงเรียนจึงเลือกใช้วิธีการลดเวลาการสอนแต่ละวิชาลงเพื่อให้มีเวลาเพียงพอสำหรับทุกวิชาที่จะต้องมีการเรียนการสอน ซึ่งการสอนในเวลาน้อยลงและต้องมีประสิทธิภาพเท่าเดิมจำเป็นต้องมีการออกแบบที่ดีและมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่มีเทคนิควิธีการสอนที่ดีพอ ยังใช้วิธีการสอนแบบเดิมๆ มีปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ (เฉลิมพล และชัน, 2550: 116) ทั้งนี้ในปัจจุบันโรงเรียนจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูมากขึ้นซึ่งเป็นเงื่อนไขในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน แต่ยังคงไม่ประสบความสำเร็จมากนักเนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาความต่อเนื่องในการสอนของครู เพราะมีการลาออกของครูอยู่เป็นประจำ (จารุวัจน์ สองเมืองและคณะ, 2552: 92) และโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่มีจำนวนครูที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน (สุภาคีพรรณ ตั้งตรงไพโรจน์ และคณะ, 2549: 138-139; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ, 2553: 1025) และผลการศึกษาของชิดชนก เขิงเซาว์ และคณะ (2541: 150) ระบุไว้ว่า คุณลักษณะการจัดการเรียนการสอนของครูได้แก่ ความรู้ความสามารถในการสอนของครู ลักษณะส่วนตัวของครู และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

3) ปัญหาด้านเทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอน จากการศึกษาของนิเลาะ แวอุซ็ิง และคณะ (2552: 756) ระบุว่าปัญหาสำคัญของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 1 ใน 3 อันดับแรกในการดำเนินงานด้านวิชาการ คือปัญหาด้านการขาดแคลนเทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ยังคงมีข้อจำกัดในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเฉลิมพล และชัน (2550: 120) และผลการศึกษาของชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ (2553: 1025) ที่ระบุว่า สื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีจำนวนน้อยไม่หลากหลายและขาดความทันสมัย เนื่องจากครูขาดทักษะในการผลิตสื่อการเรียนรู้อยู่

4) ปัญหาสภาพชั้นเรียน เช่น ความกระตือรือร้นในการเรียนของนักเรียน ความแตกต่างของนักเรียนในชั้นเรียน จำนวนนักเรียนต่อห้องที่มีจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อ

การยกระดับคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน ดังที่เฉลิมพล และชัน (2550: 114) ระบุว่า สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่ประกอบด้วย นักเรียนในชั้นเรียนมีจำนวนมาก เด็กอายุน้อยกว่าเกณฑ์ นักเรียนขาดความสนใจในการเรียน คือปัญหาที่พบมากที่สุดในห้องเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจารูว์จน์ สองเมือง (2551: 78) ที่ระบุว่า ชั้นเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนมีจำนวนนักเรียนมาก ทำให้สื่อการสอนไม่เพียงพอ นักเรียนไม่มีโอกาสได้เรียนรู้จากสื่อ ในขณะที่ผลการศึกษาของซิดซนิก เซิงเซวาร์และคณะ (2541: 150) นำเสนอไว้ว่า อาชีพของผู้ปกครองและอัตราการขาดเรียนของนักเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ได้ นำเสนอมาข้างต้น อมรวิชัย นาคกรทรรพ และคณะ (2550: 14) ได้นำเสนอแนวทางการแก้ไขไว้ดังนี้

“การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุน ตั้งแต่ตัวครูผู้สอนให้สามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไปจนถึงการปรับหลักสูตรให้เข้ากับความต้องการของท้องถิ่น มากกว่าการเน้นที่หลักสูตรแกนกลาง นอกจากนี้ยังจะต้องมีการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีให้ทันสมัยเพื่อเป็นตัวช่วยให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น และสามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กได้ตรงตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และสอดคล้องกับเงื่อนไขความจำเป็นทางศาสนา”

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อยกระดับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ควรได้รับการศึกษาและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม ทั้งนี้สอดคล้องแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบที่ผ่านมา กระทรวงได้มีการจัดตั้งกองทุนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการผลิต วิจัยและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา แต่พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์มากกว่าการนำเนื้อหาสาระในสื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศไปใช้ในการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูและนักเรียนนำความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ด้วยตนเองน้อย ครูยังไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริงและนักเรียนไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, มปป., 8-9)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ เพราะก่อให้เกิดแหล่งการเรียนรู้ใหม่สำหรับครูและนักเรียน ในการศึกษาค้นคว้า ขณะเดียวกันยังได้สร้างให้เกิดการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้การส่งถ่ายการเรียนรู้และข้อมูลข่าวสารเพื่อการศึกษาเรียนรู้เกิดได้ อย่างง่ายดายและรวดเร็ว (Ally, 2011: 15) การนำอีเลิร์นนิ่งมาใช้จะเป็นคำตอบสำคัญที่มุ่งเน้นให้ ครูและนักเรียนนำความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เป็น รูปธรรม เป็นการมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านเนื้อหาสาระในสื่อเทคโนโลยีและ สารสนเทศ และไม่ใช่มุ่งที่เพียงการพัฒนาทางด้านวัสดุอุปกรณ์

อีเลิร์นนิ่ง (e-learning) หรือการจัดการเรียนรู้ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นรูปแบบการ จัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นการนำเอาความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อที่จะก่อให้เกิด การเรียนรู้ออนไลน์ ลดข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนได้หลายประการ และเมื่อนำมาใช้ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนจะทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนทั้งด้านรูปแบบการเรียนรู้ รูปแบบการคิด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน และยังสามารถลดข้อจำกัดในเรื่องเวลาและ สถานที่ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่า การนำอีเลิร์นนิ่งไปใช้จึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา (Kanuka, 2011: 91) และด้วยกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะ ช่วยผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้อีเลิร์นนิ่งมีคุณลักษณะสำคัญที่ สามารถนำไปใช้เพื่อการยกระดับคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1) เป็นการเรียนรู้การสอนที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากระบบ อีเลิร์นนิ่งสามารถรวมเอาทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย กิจกรรมการเรียนในรูปแบบต่างๆ สื่อ การเรียนการสอนที่หลากหลาย มารวมอยู่ในการจัดการเรียนการสอนได้ และผู้เรียนสามารถมี ปฏิสัมพันธ์ได้อย่างหลากหลายรูปแบบ (Hawley, 2005: 23) เมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบทเรียน ผ่านสื่อที่เตรียมไว้แล้ว ผลที่ได้รับคือ ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ตลอดจนมีความคงทนใน การเรียนรู้สูง นอกจากนี้ การมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื้อหาดังกล่าว ยังมีลักษณะที่เป็นพลวัต แตกต่าง จากเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในตำรา หรือเอกสาร ซึ่งมีความเป็นสถิต (static) ยากต่อการ เปลี่ยนแปลง (มนต์ชัย เทียนทอง, 2546) พลวัตของเนื้อหาเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสังคมใน การเรียนรู้ ตามใดก็ตามที่มีการตั้งคำถาม มีการตอบคำถาม การอภิปราย การโต้แย้ง การเจรจา

เกิดขึ้นบนเว็บทั้งที่อยู่ในลักษณะเจอหน้าพร้อมๆ กันหรือไม่ก็ตามระหว่างผู้สอนและผู้เรียน พลวัตของการเรียนการสอนก็จะเกิดขึ้นอยู่เสมอ (Hawley, 2005: 24)

2) การปฏิบัติการของอีเลิร์นนิ่งลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา การเรียนรู้ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียน และสามารถเรียนรู้ได้ในเวลาที่เป็นอิสระ ขึ้นอยู่กับโอกาสและความพร้อมของผู้เรียน อยู่ในลักษณะเวลาจริง หมายถึง การทำงานของระบบอีเลิร์นนิ่งเป็นระบบเวลาจริงที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนได้ตามที่ต้องการคล้ายกับการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน (Hawley, 2005: 23) การศึกษาในระบบนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ต่อหน้ากันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และด้วยความสามารถของระบบอีเลิร์นนิ่งนี้ทำให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาทางไกล (Blass and Davis, 2003: 240)

3) รูปแบบการกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้ง่ายขึ้น มีความสามารถในการบูรณาการสภาพความเป็นจริงสู่การเรียนรู้ได้ดีขึ้น (Hawley, 2005: 23) และรูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอนก็สามารถทำได้หลากหลายด้วยเช่นกัน โดยผู้สอนสามารถมอบหมายงานต่างๆ ผ่านทางระบบอีเลิร์นนิ่งได้ ในขณะที่ผู้เรียนก็สามารถส่งงาน นำเสนองานที่ได้รับมอบหมายได้ในระบบดังกล่าว (Blass and Davis, 2003: 240) ระบบอีเลิร์นนิ่งเอื้อต่อการควบคุมการนำเสนอเนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียน การนำเสนอสื่อการเรียนการสอนและส่วนของการจัดการอื่นๆ ตามความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนจึงได้รับองค์ความรู้ที่แตกต่างกันตามความสามารถและความถนัดของตนเอง (มนต์ชัย เทียนทอง, 2546)

4) ระบบอีเลิร์นนิ่งมีความเป็นการศึกษาแบบปัจเจกบุคคล หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของระบบอีเลิร์นนิ่งจะสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ได้แก่ ความรู้พื้นฐาน ลักษณะงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน และข้อมูลประกอบอื่นๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างผู้เรียนแต่ละคน (มนต์ชัย เทียนทอง, 2546) ทั้งนี้ประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนแต่ละคนสามารถทำได้ง่ายและเหมาะสมขึ้น กระบวนการสอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง และเรียนรู้ไปตามศักยภาพ (Hawley, 2005: 23)

5) ระบบอีเลิร์นนิ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการสื่อสารในระบบเครือข่ายออนไลน์ก่อให้เกิดชุมชนลักษณะใหม่ขึ้นโดยที่สมาชิกในชุมชนอยู่ในต่างพื้นที่กัน (Bonk and Sugar, 1998:116) และโดยแก่นแท้ของระบบอีเลิร์นนิ่งซึ่งจะให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนเสมือนว่าจะได้พบและพูดคุยกับคนใหม่ๆ อยู่เสมอ (Blass and Davis, 2003: 240) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้นเมื่อมีการเชื่อมโยงติดต่อกัน กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative learning) จะเกิดขึ้นโดยผู้เรียนที่อยู่ต่างพื้นที่กัน มีการเปลี่ยนบทบาท

ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และมีที่ปรึกษาให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาผ่านทางเว็บด้วยเช่นกัน (Hawley, 2005: 23)

6) ระบบอีเลิร์นนิ่งเป็นระบบที่มีความรวดเร็ว ความรวดเร็วของระบบอีเลิร์นนิ่งในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วตามต้องการ เนื้อหาสาระที่นำเสนอไม่เพียงแต่มีความรวดเร็วเท่านั้นแต่ยังคงไว้ซึ่งความทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (มนต์ชัย เทียนทอง, 2546)

นอกจากคุณลักษณะสำคัญข้างต้นแล้ว การนำอีเลิร์นนิ่งไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาทักษะของนักเรียนให้มีความพร้อมในทักษะสำคัญสำหรับการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นั่นคือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะจำเป็นต้องมีทักษะดังกล่าวนี้และนำไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาทักษะสำคัญนี้สำคัญผู้เรียนด้วยเช่นกัน (วิจารณ์ พานิช, 2555; enGauge 21st Century Skills, 2003) ทั้งนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะทางด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลให้ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ของคนในยุคปัจจุบัน โดย enGauge 21st Century Skills (2003: 6) ระบุว่า ปัจจุบันมีประชากรเกินกว่าครึ่งและประมาณร้อยละ 65 ของเยาวชนใช้งานในระบบออนไลน์ และมีจำนวนประมาณ 2 ล้านคนที่เป็นผู้ใช้รายใหม่เพิ่มขึ้นในทุกๆ เดือน และในกลุ่มนี้กลุ่มที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือกลุ่มเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นถึงความจำเป็นที่การจัดการเรียนการสอนของครูจะต้องมีการบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมไปด้วยพร้อมๆ กัน ซึ่งอีเลิร์นนิ่งจะสามารถเข้ามามีส่วนสำคัญเพื่อการพัฒนาที่ครอบคลุมสำหรับนักเรียนในปัจจุบัน

การนำระบบอีเลิร์นนิ่งมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงเป็นแนวคิดสำคัญเพื่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนประเภทนี้ เนื่องจากระบบอีเลิร์นนิ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการสอน ตลอดจนการเสริมสร้างให้เกิดแหล่งการเรียนรู้ใหม่ๆ และมีความน่าสนใจสำหรับนักเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามกำลังประสบอยู่ แต่หากการนำอีเลิร์นนิ่งมาใช้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวโดยขาดการศึกษาแสวงหาแนวทางที่ดีเพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแล้ว การลงทุนทางการจัดการศึกษาก็จะไม่ประสบความสำเร็จเหมือนอย่างที่เคยเกิดขึ้นอีกเช่นเดิม ดังนั้นการนำระบบอีเลิร์นนิ่งมาใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะเป็นแนวทางสำคัญอีกแนวทางหนึ่งเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในพื้นที่

จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ทั้งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งนี้สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เนื่องจากโรงเรียนมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่นๆ ที่ดำเนินการในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบคิดของสถานศึกษาประเภทนี้ซึ่งมีความแตกต่างจากกรอบคิดของสถาบันการศึกษาอื่นๆ ดังที่วินิจสังขรัตน์ (2544 : 427) ได้ระบุไว้ว่าสถาบันการศึกษาดั้งเดิมของชุมชนมุสลิมนี้ว่ามีกรอบคิดที่ต้องการสร้างคนดีในบทบัญญัติศาสนาอิสลามก่อนด้านอื่นๆ เพื่อให้คนมีจิตสำนึกในการสร้างสังคมที่ดี ซึ่งแตกต่างจากปรัชญาการศึกษาตะวันตกที่สร้างความเป็นพลเมืองดี หรือสังคมดีเสียก่อน แล้วจึงไปสร้างจิตสำนึกของปัจเจกชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนิเลาะ แวอุเซ็ง และคณะ (2550 :179) ที่ระบุว่า ปรัชญาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ การมุ่งผลิตผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา มีความเป็นเลิศในวิชาการศาสนาและสามัญ เป็นผู้มีความรู้ คเณรพกฎระเบียบของโรงเรียน ชุมชนและสังคม ในขณะที่วิสัยทัศน์มุ่งเน้นการพัฒนาด้านผู้เรียน บุคลากรและการบริหารจัดการ โดยในด้านผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นแบบอย่างที่ดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี

การศึกษานี้จะเป็นการศึกษาแนวทางการนำอีเลิร์นนิ่งไปใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์และพันธกิจของโรงเรียนที่มีความแตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ ซึ่งจะเป็นความรู้สำคัญเพื่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีความยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นส่วนเสริมสร้างความพร้อมให้กับเยาวชนมุสลิมในการก้าวสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบอีเลิร์นนิ่งที่มีประสิทธิภาพเพื่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยประกอบด้วยวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนและความต้องการระบบอีเลิร์นนิ่งของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
2. เพื่อพัฒนาระบบอีเลิร์นนิ่งที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการนำระบบอีเลิร์นนิ่งไปใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในระบบอีเลิร์นนิ่งที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีประสิทธิภาพ
2. ได้แนวทางเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อตอบสนองต่อปรัชญาการศึกษาอิสลาม
3. ได้แนวทางเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามศัพท์เฉพาะ

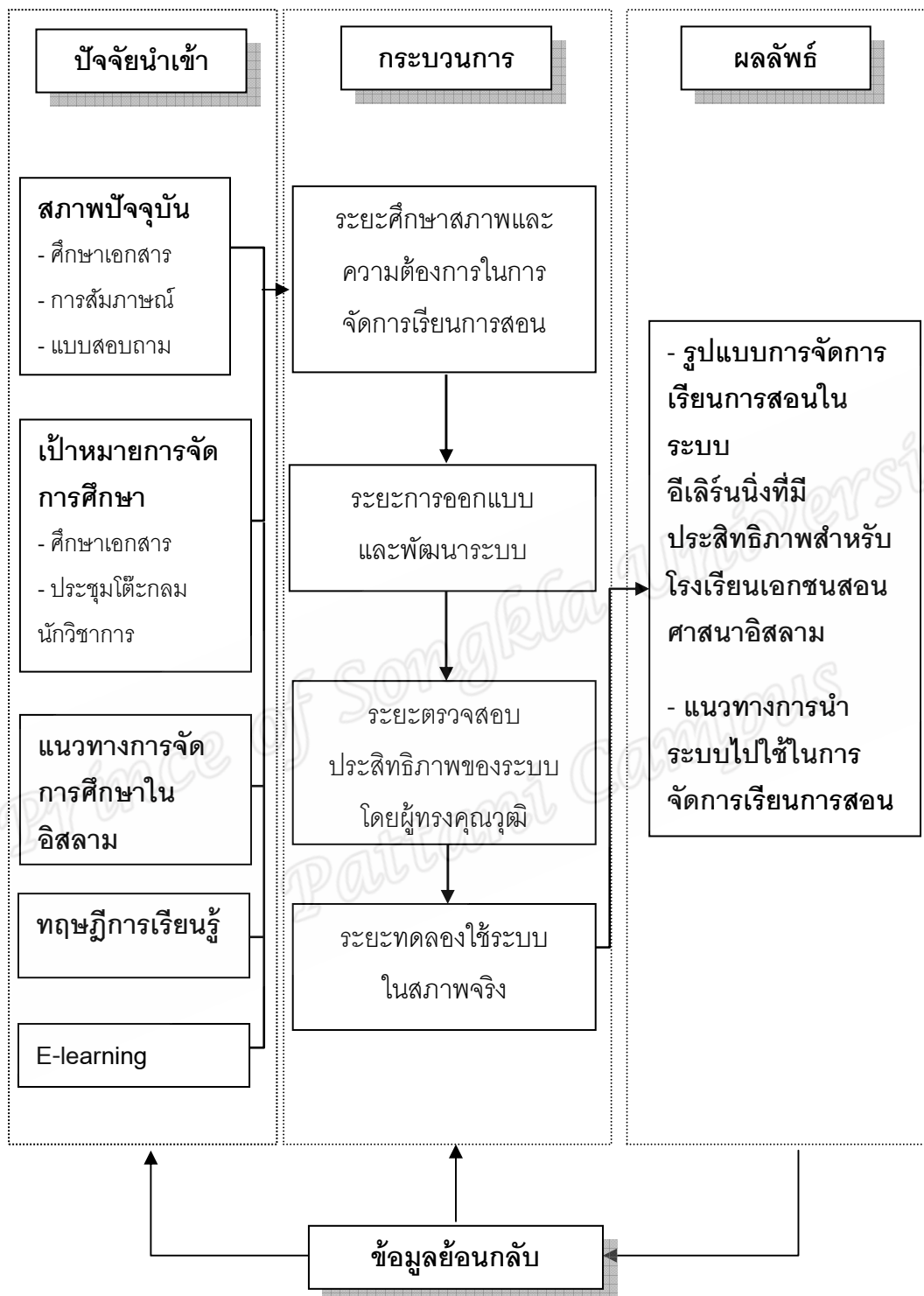
1. **การพัฒนาระบบ** หมายถึง กระบวนการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ การศึกษาสภาพและความต้องการในการจัดการเรียนการสอน การออกแบบและพัฒนาระบบ การหาประสิทธิภาพระบบ และการทดลองใช้ระบบในสภาพจริง
2. **ระบบอีเลิร์นนิ่ง** หมายถึง องค์ประกอบ กระบวนการ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่อสนองตอบต่อเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยครู นักเรียน เนื้อหา กิจกรรมและทรัพยากรการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล
3. **หลักการการใช้ระบบอีเลิร์นนิ่ง** หมายถึง เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการนำระบบอีเลิร์นนิ่งไปใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
4. **สภาพการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย สภาพของครูผู้สอน นักเรียน เนื้อหา กิจกรรมและทรัพยากรการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล
5. **ความต้องการระบบอีเลิร์นนิ่ง** หมายถึง ระดับความต้องการในการนำระบบอีเลิร์นนิ่งไปใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านคือ ครู นักเรียน การนำเสนอเนื้อหา กิจกรรมและทรัพยากรการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล
6. **โรงเรียน** หมายถึง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลาและสตูล

คำย่อและคำทับศัพท์

1. **อัลลอฮ์** เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง พระนามของพระเจ้าองค์เดียวในศาสนาอิสลาม
2. **(ช.บ)** ย่อมาจาก ชุบฮานาฮฺสูวาตาอาลา หมายถึง มหาบริสุทธิ์แด่พระองค์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ เป็นคำที่ใช้ตามหลังการกล่าวนามของอัลลอฮ์
3. **(ช.ล)** ย่อมาจาก ศอลลัลลอฮูออลัยฮิวะซัลลิม หมายถึง ขอความจำเริญและสันติจงมีแด่พระองค์ (ศาสนทูต) เป็นคำกล่าวที่ใช้ต่อท้ายการกล่าวนามศาสนทูตมุฮัมมัด

กรอบการวิจัย

การวิจัยนี้เพื่อพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจในการอบรมสั่งสอนเยาวชนมุสลิมตามเป้าหมายการจัดการศึกษาในอิสลามและการศึกษาของชาติ ดังนั้นการพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องนำเอาหลักการจัดการเรียนรู้ในอิสลามมาเป็นกรอบในการพัฒนา โดยบูรณาการกับทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน มาเป็นฐานในการออกแบบระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมและนำไปสู่การใช้ได้จริงในโรงเรียน โดยสามารถสรุปกรอบการวิจัยได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 แสดงกรอบการวิจัย